

Modalities of historical tradition – načini zgodovinske tradicije

Razvojna pot družbe

Človeške družne se nenehno spreminjajo. Spreminjajo se na makro nivoju (ekonomija, politika), mezo nivoju (skupnosti, skupine) in mikro nivoju (posameznikovih delovanji in interakcij). Družba ni entiteta, ampak je mnogo nivojski, medsebojno zapleten niz procesov. Shils pravi: družba je trans-časovni fenomen. Ni določen z njegovim obstojem v nekem določenem trenutku v času. Obstaja le skozi čas. Je časovno določen.

Če je tako, potem se dogaja nenehno gibanje iz preteklosti v prihodnost. Njegova sedanjost je zgolj prehodna faza med tistim, kar se je zgodilo in kar prihaja. V sedanjem stanju družbe, so učinki in sledi preteklosti ter semena možnosti za prihodnost. Procesualna narava družbe namiguje da so zgodnje faze vzročno povezane z sedanjim stanjem in da sedanja faza vsebuje vzročno določene pogoje za naslednjo fazo.

Zanima nasprotna povezava, dejansko stanje družbe z njeno lastno prejšnjo zgodovino. Povezava sedanjosti s preteklostjo je osnova tradicije!

Problem tradicije se ne bo pojavil, če so različna stanja družbe v zaporedju procesa ločeni/nepovezani in pretrgani, tj. če so povsem končani preden se začnejo novi. To ni tako -> dejansko: Preteklost družbe ne izgine ali vsaj ne v celoti. Fragmenti nje ostanejo in ustvarijo neke vrste okolje za prihodnje faze, za nadaljevanje procesa. To se zgodi preko sredstev 2 vzročnih mehanizmov: 1. materialnega ali fizičnega in 2. idealnega ali psihološkega (vzajemno se stopnjujeta).

1. MATERIALNI mehanizem: deluje preko preživetja objektov, artefaktov, dogovorov, ustvarjenih preko dejavnosti zgodnejših generacij, toda obkroža dejanja, ki se jih lotijo sedanje. Vkoreninjen je v fizično dejstvo o trajanju. Okolje, kise kopiči skozi leta, vendar je razjedeno in uničeno skozi čas -> njegova vztrajnost je *raison d'être* za znanstveno disciplino arheologije.

2. IDEALNI mehanizem: deluje preko človeške sposobnosti spomina in komunikacije. Preteklost je ohranjena, ker se ljudje spomnijo njenih fragmentov. Primarno se spomnijo lastnih zgodnjih izkušenj, toda ta prostor njihovega spomina je razširjen v 2 smereh: 1. proti sodobnikom, s katerimi lahko delijo svoje spomine in od katerih se lahko učijo o preteklih dogodkih, ki jih niso osebno doživeli (kolektivni spomin -> knjižnice, arhivi, muzeji...) in 2. proti predhodnikom preko zgodovinskih zapisov vseh vrst, v katerih so registrirani spomini zgodnjih generacij. Ta bazen kolektivnega spomina sega globoko v preteklost, daleč preko osebne rekolekcije kateregakoli člana. (primer pisava; pisava vs ustni prenos -> ustno prenašanje odvisno od mnogo manjšega kroga ljudi, ki so takoj so-prisotnim bolj omejeni glede na časovni okvir).

Preko idealnega, psihološkega mehanizma ljudje nasledijo pretekla prepričanja, znanje, simbole in tudi norme, vrednote in pravila. Ta so skladiščena, interpretirana, uporabljena in podana dalje preko različnih agencij kot so družine, cerkve, šole, univerze... seveda spomin ni nezmožljiv. Kar nas doseže iz preteklosti je vnaprej izbrano, pogosto pristransko, idealizirano, popačeno preko vmesnih/posrednih generacij memorazerjev in interpretov.

Oboji mehanizmi prenosa, materialni in idealni vzajemno delujejo. Materialni objekti nas obkrožajo in izvirajo iz preteklosti, podpirajo naš spomin, ustvarjajo neke otipljive opornike, v katerih lahko zasidrmo našo imaginacijo o zgodnejši družbi. Nekateri ustvarjajo tak učinek kot nenamerno, latentno funkcijo, drugi materialni objekti so ohranjeni izrecno za določen namen, kar postane njihova manifestna funkcija. Tudi obraten vpliv podedovanih prepričanj, znanj, simbolov, norm, vrednot in pravil, ki podelijo objektom pomen.

Preko materialnih ali idealnih poti, preteklost, čeprav popačena, vstopi v sedanost. V sedanosti »obstaja« v 2 smislih:

1. objektivno: ko so objekti iz preteklosti materialno ohranjeni
2. subjektivno: ko se spomnimo in vzdržujemo ideje iz preteklosti v zavesti družbenih članov, tako da postanejo del deljene kulture.

V obeh primerih, in v vzajemni interakciji, preteklost začne vplivati na sedanost, postane pomembna so-določnica sodobnega stanja družbe.

Obstaja pa še tretji način (3.), preko katerega lahko neprava, ampak »izmišljena/izumljena« preteklost vpliva na sedanost. Preteklost si lahko zamislimo, razumemo le v človeški domišljiji. To se lahko zgodi nenamerno (rezultat napake, pretiravanja, kramljanja) ali namerno (namerni imaginativni/domišljijski konstrukt, ki se pretvarja da je resničen). To je primer »izumljene tradicije«. Razlogi za take izume so različni: potreba po upravičenju ali ustvarjanju legitimizacije aktualnim političnim dejanjem; poskus mobiliziranja podpore in participacije v trenutnih programih; ojačanje podobe voditelja ali okrepitev nacionalnega duha. Hobsbawm klasificira IZUMLJENO TRADICIJO v 3 skupine:

1. simbolizirajo in izražajo družbeno kohezijo skupnosti ali nacij
2. legitimizirajo status, institucije, avtoriteto
3. socializiranje v določene vrednote, norme, pravila vedenja.

Tomasov teorem; »Če mož definira situacije kot resnične, so resnične v svojih posledicah.«. To je zato, ker ljudje upoštevajo svoja prepričanje, glede nanje delujejo in dejanja oblikujejo kar družba dejansko je.

Ti družbeni ali psihološki mehanizmi razlagajo, kako neverjetno dejstvo je stalnost ali boljše sprememba v stalnosti in stalnost v spremembi. Družbena sprememba ni nikdar absolutna ali dokončna, pojavi se naproti bogatemu ozadju enakosti. Stalnost tudi ni nikdar absolutna – dediščina je preoblikovana, popačena, modificirana in obogatena in vsak poznejši moment v življenju družbe e različne od kateregakoli prej.

Koncept tradicije

Substanca, vsebina vsega tega, kar podedujemo iz preteklosti, kar nam je preneseno v kumulativnem, postopnem zgodovinskem procesu, ustvarja zapuščino/dediščino družbe. Na makro ravni, kar družba podeduje od zgodnejših faz zgodovinskega procesa ustvarja »zgodovinsko zapuščino«; na mezo ravni, kar skupnost ali skupina podeduje od zgodnejših faz skupinskega življenja ustvarja »skupinsko zapuščino« in na mikro ravni, kar posameznik podeduje od zgodnejših faz njegove biografije ustvarja »osebno zapuščino«.

Če upoštevamo idejo, da so družbeni procesi stalni in da potekajo preko dolgih razponov časa, tedaj mora biti vsaka faza, vključno s sedanostjo, dojeta kot da so jo oblikovale, nanjo vplivale predhodne faze, povsem do začetka procesa. V tem smislu, kar se danes zgodi v družbi, mora biti razumljeno kot kompleksni akumulirani produkt tega, kar se je zgodilo od izvora človeštva, kot rezultat vse človeške zgodovine.

Vsota časovnih akumuliranih vzrokov sedanjega stanja družbe ne bomo klicali tradicija, ampak izvor ali genealogija. Vsota akumuliranih učinkov preteklih stanj tudi ni tradicija, zato ker je to samo kaj je družba v sedanjem trenutku, njeno sedanje stanje.

Da lahko govorimo o tradiciji, mora biti povezava med preteklostjo in sedanostjo bližja, bolj intimna. Vključiti mora stalni obstoj preteklosti v sedanosti in ne le namigovanja dejstva, da sedanost nastane iz preteklosti. Nenehen obstoj ima lahko 2 obliki: materialno in idealno, objektivno in subjektivno.

2 smisla tradicije:

1. Tradicija v bolj splošnem smislu: celota objektov in idej, ki izhajajo iz preteklosti in jih dejansko lahko najdemo v sedanosti, tiste, ki niso bile uničene, poškodovane, opuščene ali pozabljene. »Tradicija« tu pomeni le zapuščino, kar dejansko ostane od preteklosti.

2. Tradicija v ožjem smislu: pomeni le specialno kvalificirane fragmente/delce zapuščine, tj. tiste, ki ne samo da preživijo in ostanejo v sedanosti, ampak ohranijo močno, intimno povezavo s sedanostjo. Objekti: dejansko morajo biti opaženi, pokazani, obdarjeni s posebnim pomenom zaradi njihove »preteklosti«; Ideje: dejansko morajo biti dojete in zasledovane, vplivati morajo na razmišljanje in delovanje, prikazovati njihov poseben pomen ali upravičenost iz »preteklosti«. Pojavljajo se tudi objekti ali ideje dokaj nedavnega izvora, za katere se verjame da so stari in se zato z njimi ravna z posebnim spoštovanjem. Kar je torej ključno pri razumevanju tradicije je drža, usmeritev, ki jo imajo sodobniki do objektov ali idej iz preteklosti. Ta posebna drža ali usmeritev jemlje poseben del iz celote zgodovinske zapuščine in se dvigne v kategorijo tradicija. Pomembnost, spoštovanje in ugled povezan z vsem kar je družbeno definirano kot tradicija razlaga zanimiv fenomen oponašanja tradicij. Tradicije so proizvedene s strani človeških bitij.

Pojav in sprememba tradicije

Tradicije (ožji pomen) – zbirka objektov in idej, ki jih ljudje opremijo s posebnim pomenom zaradi njihovih izvorov v preteklosti – so sami podvrženi spremembam. Pojavijo se v določenih trenutkih, ko ljudje definirajo določene fragmente pretekle zapuščine kot tradicija; prilagojene so ko ljudje izberejo določene fragmente tradicije za določen poudarek in ignorirajo ostale; vztrajajo določen čas in lahko izginejo ko je objekt opuščen in ideje zavržene ali pozabljene. Tradicije se lahko revitalizirajo in ponovno pojavijo po dolgem času propada. Dejavne človeške drže do ostankov preteklosti se spreminja in menja; in s tem se tradicije same nenehno spreminjajo.

Rojstvo tradicije se lahko zgodi na 2 načina:

1. geneologija vodi »od spodaj« preko mehanizmov odkritja. Je spontan, nenameren, postopen proces in vključuje velike množice posameznikov. Zaradi nekega razloga se določenim posameznikom nekateri fragmenti zgodovinske zapuščine zdijo privlačni. Ta interes, spoštovanje, vdanost... razsejana preko številnih poti, vključuje veliko populacijo. Ta drža se preoblikuje v vedenje (rituali, ceremonije), ki vse pripisujejo, toda tudi ojačujejo držo. Individualne preference in dejanja postanejo deljena in se preoblikujejo v resnično družbeno dejstvo. Tradicija se rodi!
2. ta pot vodi »od zgoraj« preko mehanizma vsiljevanja. To je primer ko je tisto kar razumemo kot tradicija izbrano, poudarjeno, pripeljano v javnost in celo vsiljeno preko posameznikov, ki razpolagajo z močjo ali vplivom.

Razlikovanje: 1. avtentična tradicija: nanaša na dejansko obstoječo preteklost

2. izumljena tradicija: nanaša na povsem imaginarno, izmišljeno preteklost

Izmišljena tradicija je lahko rojena preko odkritja, bolj pogosto pa je izmišljena in vsiljena s strani tistih, ki imajo moč, da bi služila političnim ciljem.

Enkrat ko je vzpostavljena, gre tradicija skozi številne spremembe. 2 smeri sprememb:

1. kvantitativna sprememba: sprememba v številu privržencev ali podpornikov. Na eni strani: Ljudje so lahko k določeni tradiciji pritegnjeni, kar se lahko razširi in zaobjeme vso populacijo nacionalne države ali celo seže čez to, doseže globalni obseg. Na drugi strani: Ljudje se lahko naveličajo ali pa so razočarani nad določenimi tradicijami in jih postopno ali nenadoma zapustijo.
2. kvalitativna sprememba: sprememba v vsebini tradicije. Nekatero ideje so dodane, druge opuščene; nekateri objekti so prineseni v obseg priznane tradicije in drugi odvrženi.

Ključno vprašanje, zakaj se take spremembe zgodijo? Del odgovora najdemo v psiholoških kvalitetah človeškega razuma, ki brez počitka in skeptično, teži po novosti ali originalnosti, manifestira kreativnost in inovativnost, imaginacijo in vizijo. Nobena stvar ne more pobegniti temu nagnjenju. Prej ali slej postane vsaka tradicija prevpraševana, vanjo začnemo dvomiti, jo

ponovno preučevati, in istočasno so novi fragmenti preteklosti odkriti in proglašeni za tradicijo. Poseben primer se zgodi, ko je tradicija spodkopana zaradi novih dejstev, ko trči z realnostjo in se pokaže kot neprava in neuporabna. manj ekstremen primer je ko tradicija, čeprav ne prenarejena, postane neprimerna, disfunkcionalna, tj. nič več ne zadovoljuje potrebe ali zahteve, ko se družbeni pogoji radikalno spremenijo, in so zato opuščene. Drug primer sprememb tradicije lahko najdemo v pluralizmu tradicij in v neizogibnem trčenju vsake posamezne tradicije z tekmujočimi. To se lahko zgodi med različnimi družbami ali kulturami (inter-societal clash) ali znotraj iste družbe (intra-societal pluralism)

Znotrajdružbeni trk – skoraj brez izjeme so prvotne tradicije razumljene kot pomembno prizadete, preoblikovane ali izbrisane.

Zunajdružbeni pluralizem – trk tradicij ima lahko več oblik: najbolj pogost je trk nacionalnih ali racionalnih tradicij v večetni ali multiracionalni družbi; pogost tudi konflikt med tradicijami, ki jih gojijo različni razredi ali družbeni sloji; konflikti religijskih tradicij.

Enostransko bi bilo verjeti, da se številne tradicije nenehno borijo med seboj. Različne tradicije lahko druga drugi dajejo tudi vzajemno podporo.

Vzajemni trk ali (bolj poredko) vzajemna podpora tradicij, neizogibno vpliva na vsako izmed njih. Veliko je odvisno od relativne moči tekmujočih se tradicij. Odnosi:

1. ko so tradicije izrazito neenake v notranji moči ali v obsegu podpore, ki jo dobijo od močnih akterjev (države, vojske...) je pogost učinek manjšanje in erozija šibkejših tradicij.
2. ko je prvotna tradicija relativno močna ali zunanja tradicija ne dovolj prisilno vsiljena, je učinek vključevanje ali kulturno izposojanje nekaterih elementov iz zunanje tradicije.
3. ko so tradicije relativno enake v moči, se zgodi stapljanje ali sinkretistična združitev različnih tradicij z ohranitvijo glavnih elementov le-teh, ampak istočasno z opaznim spreminjanjem vsake izmed njih.

Funkcije tradicije

Ključno vprašanje: zakaj sploh tradicije obstajajo – funkcije tradicije:

1. lahko izrazimo preko klišeja, da je tradicija znanje generacij. Postavi se znotraj našega dosega, v naše sedanje okolje in zavest, prepričanja, norme, vrednote in objekte, ki ustvarjajo preteklost. Ustvarja tudi selekcijo takih delcev celotne zgodovinske zapuščine, ki se zdijo vredni. Zato je tradicija bazen virov, idelanih in materialnih, ki jih ljudje lahko uporabimo v sedanjih delovanjih, za oblikovanje prihodnosti iz preteklosti- to lahko proizvede načrt za delovanje, vzornike, ki jih oponašamo, vizije družbenih institucij, vzorce organizacij, podobe »referenc družb«... Ljudje ne morejo ustvariti družbenega življenja iz ničle, si izmisliti vse na novo. Tradicija jim ustvarja nekakšne gradnike za oblikovanje njihovih življenj.
2. dajanje legitimnosti obstoječim načinom življenja, institucijam, veram in kodam. Vse te potrebujejo neko opravičilo da so potrjene in pridobijo sprejemljivost. En vir opravičila najdemo v tradiciji. Zato je pogosto in močno opravičilo trditev, da »je bilo vedno tako« ali da »so ljudje verjeli tako verjeli«. Drugo opravičilo je, da izzoveš zgodnji vir ali avtorja neke vere ali doktrine (Biblija tako trdi...). Druga oblika opravičila ugotavlja neprekinjeno stalnost neke sedanje institucije z daljno preteklostjo.
3. ustvarjanje prodornih simbolov kolektivne identitete, okrepitev ukoreninjenosti in ponovna okrepitev prvotnih lojalnosti so nacij, skupnosti, skupin. (primeri nacionalne tradicije, tradicije regij, tradicije profesij...)
4. ustvarijo pobeg od krivic, nezadovoljstev in frustracij sodobnega sveta. Tradicija o veselejši preteklosti ustvari nadomestni vir ponosa če je družba v krizi.

Tako ko vse človeške stvaritve, tudi tradicija ni nujno koristna za družbo ali njene člane in je označena preko funkcionalne ambivalence.

Disfunkcionalne posledice tradicije:

1. vsaka tradicija, neodvisno od njene vsebine, lahko ovira ali omeji kreativnost ali inovativnost preko preskrbovanja z že izdelanimi rešitvami za sodobne težave. Morda se pojavi težnja da zamenjamo iskanje novih poti za povračilo k starim, preverjenim in varnim metodam. Stagnacija bo najverjetnejši učinek.
2. pojavi se lahko nagnjenje da zaupaš tradicionalnim načinom življenja, metodam upravljanja, ekonomskim strategijam namesto radikalne spremembe v zgodovinskih pogojih. Da se oklepaš starih tradicij v spremenjenih pogojih je le ena manifestacija lenobnosti, tipično za mnoge človeške institucije. Rezultat bo neučinkovitost ali popoln polom politik, razočaranje državljanov, ekonomska in politična kriza.
3. nekatere tradicije so lahko disfunkcionalne ali škodljive zaradi njihove specifične vsebine. Očitno ni vse kar je šlo v preteklost, bilo dobro. Človeška zgodovina je polna tragedij in trpljenja, uničenja, krutosti, izkoriščanja, diskriminacije, pokvarjene ideologije, iracionalnih ver, nepravičnih zakonov, tiranij in diktatorstev. Vsaka izmed teh je lahko izbrana kot tradicija, ohranjena in gojena s strani določenih posameznikov ali skupin.
4. obstajajo tradicije, ki niso ohranjene natančno zaradi zavestne odločitve, ampak na nivoju »družbene podzavesti« preko gole sile navad in vztrajnosti. Niso posebno spoštovane ali čaščene, ampak so preprosto sprejete kot prikladni, navadni načini življenja.

Izraz »HOMO SOCIETICUS«: za opisovanje tipičnega duševnega sindroma, ki ga je ustvaril totalitarni sistem kot privzgojen/priučen ali prilagodljiv odziv. Vključuje take značilnosti kot so preračunljivost, pasivnost in apatija (brezbrižnost, otopelost), delegation (?) odgovornosti, zanemarjanje dela, naučeno neučinkovitost/neuspešnost, »nepriustransko zavist«, podaljšan infantilizem/otročjost (pričakovanje zaščite in varstva s strani države) in parazitsko inovativnost (nenehno iskanje lukenj da bi izigrali sistem). Preživetje takšne drže dolgo po padcu totalitarizma je pogosta izkušnja v vseh družbah nekdanjega Sovjetske zvez. Za nekatere ljudi, je zgolj vztrajnost starih načinov življenja, ki se bo kmalu zrušil zaradi nastajajočega kapitalističnega sistema, za druge pa je nova delovna etika, individualna odgovornost in tekmovalni duh, ki vsiljen s strani kapitalizma, ustvarja izzive, ki jih težko sprejmemo, in nobene nostalgije ni po manj zahtevnem, delovnem in negotovem življenju preteklosti.

V spremenjenih pogojih ukorenjenih navad in utrjenih običajev so izgubile vse prilagodljivo vrednost in predstavljajo velikanske ovire preoblikovanje političnega in ekonomskega sistema. kar je še bolj nevarno je, da lahko ustvarijo plodno zemljo za populistične demagoške ali komunistične trdoživce.

Tradicionalizem in antitradicionalizem

Fenomen, ki je tako pogost in pomemben kot tradicija, neizogibno povzroča metaocenjevanja, najbolj splošno družbeno nagnjenje kot iskanje izrazov v ideologijah in doktrinah o tradiciji in njeni vlogi v družbi.

2 raznoliki ocenjevanji:

- TRADICIONALIZEM: artikulirane ideologije ali splošna klime mnenj, ki so naklonjeni tradiciji

- ANTITRADICIONALIZEM: ideologije in klime mnenj, ki zavračajo tradicijo.

Hipotetično se lahko sprijaznimo, da obdobja dinamičnega, razširjujočega in uspešnega družbenega razvoja niso prevodna za tradicijo. V takih trenutkih je

sprememba in ne stalnost dominantna tema. Pojavlja se širše prepričanje, da mora vsakdo sprejeti spremembo, iskati spremembo in posnemati spremembo. Novost, originalnost in razlika postanejo močno cenjene vrednote. Ljudje so navadno usmerjeni proti prihodnosti in ne v preteklost. Podob prihodnosti dojemajo kot neposredno nasprotje preteklosti. Verjamejo da ustvarjanje prihodnosti zahteva aktivno zavrnitev in slovo od preteklosti. Prevladuje aktivizem, optimizem in progresivizem, zaupanje v znanost in tehnologijo kot instrumentov za racionalno ponovno oblikovanje sveta. V taki ideološki atmosferi se bo verjetno pojavil anritradicionalizem.

Kapitalistično-industrijsko-urbana družba 19. stoletja – antitradicionalistična. Če je gojil katerokoli tradicije izmed vseh, so bile to »tradicije antitradicionalizma«, nespametni spomini velikih revolucij, ki označujejo zavračanje prejšnjega poljedelskega monarhičnega družbenega reda, pogosto označenega »tradicionalno«. Povojna leta stabilizacije in blaginje (po 2.sv.v.) kaže podobna nagnjenja da odseva tradicije in slavi sedanost in je lahko prihodnost opazovana.

V teh primerih antitradicionalizem raje prevzame obliko ignoriranja tradicije in ne bojevanja proti njej. Nanaša se na tradicijo kot tako. Lahko pa prevzame tudi obliko bolj aktivne kritike usmerjene proti določeni tradiciji. To se zgodi, ko postanejo disfunkcionalni učinki izjemno vidni. Selektivni antitradicionalizem ne prepreči potrditve različnih tradicij, ki imajo zgodnje izvore in jasno funkcionalnost za sedanje preobrazbe.

Obdobja stagnacije, upada ali krize, bodisi ekonomske, politične ali kulturne, nemudoma obudi tradicije. V težkih časih ljudje iščejo pomoč prednikov, beg od vsakdanjih skrbi, tolažbo svetlejše preteklosti in jih najdejo v oživitvi tradicij, starih in mladih. To so obdobja oživiljenega tradicionalizma. V takih časih so tradicije uporabne, nadvse funkcionalne in pozabi se na njihove možne disfunkcije.

Verjetno je najbolj razumna ideološka drža nasproti tradiciji »tradicija kritičnega tradicionalizma«. Nanaša se na analitično in skeptično držo, ki prikazujejo ravnotežje funkcij in disfunkcij na vsaki posamezni stopnji, z upoštevanjem tako vsebine tradicije kot zgodovinskih pogojev njene potrditve. Izogne se napaki slepega tradicionalizma, nekritičnega sledenja tradicij, ki je oblikovana preko napačnega enačenja preteklosti z dobrim. Izogiba pa se tudi nasprotno napake dogmatičnega antitradicionalizma, ki ignorira koristno vlogo, ki jo tradicije kot take in nekatere tradicije posebno lahko igrajo v človeški družbi.